

Lukasz Popławski

Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kollątaja w Krakowie

CECHY I POSTAWY SPOŁECZNE MIESZKAŃCÓW OBSZARÓW CHRONIONYCH WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO¹

THE FEATURES AND SOCIAL ATTITUDES OF INHABITANTS OF PROTECTED AREAS OF SWIETOKRZYSKIE PROVINCE

Słowa kluczowe: rozwój lokalny, obszary wiejskie, obszary chronione, cechy i postawy społeczne

Key words: local development, rural areas, protected areas, features and social attitudes

Abstrakt. Przedstawiono cechy i postawy społeczne mieszkańców obszarów chronionych województwa świętokrzyskiego. Badania ankietowe były nieprzerwanie prowadzone od 1998 roku do chwili obecnej, w 45 gminach o przewadze obszarów chronionych, m.in. na temat wsparcia rozwoju lokalnego. Jednostki te stanowiły 61% gmin wiejskich w województwie świętokrzyskim i 90% jednostek wiejskich o przewadze w ich powierzchni obszarów chronionych. W 23 gminach najwyższe ankietowani mieszkańcy ocenili pracowitość i wytrwałość. Najgorzej natomiast oceniano patologie społeczne występujące w 19 jednostkach samorządowych. Zdecydowaną większość rozpatrywanych cech i postaw społecznych respondenci ocenili jako obojętne – ani pozytywne, ani negatywne.

Wstęp

W Polsce obszary chronione obejmują 33,1% powierzchni kraju, przy czym ich obszar w poszczególnych regionach jest zróżnicowany. Największy udział mają one w województwie świętokrzyskim – 62%, wśród 72 gmin wiejskich w 49 przeważają omawiane obszary chronione w całości powierzchni.

Parki krajobrazowe wraz z parkami narodowymi, obszarami Natura 2000, rezerwatami przyrody i obszarami chronionego krajobrazu tworzą układ wzajemnie uzupełniających się form ochrony przyrody, a związany z tym stopień rygoru prawnego zależy od lokalnych warunków. W ostatnich latach obserwuje się wzrost powierzchni tych obszarów w całkowitej powierzchni Polski. W 1980 r. udział ten wynosił tylko 3,5%, a w 1999 r. już 33,1% [*Rocznik statystyczny...2004*]. Podstawowym celem przedstawionego działania jest utrzymanie naturalnych procesów przyrodniczych, stabilności ekosystemów, a w szczególności zachowanie bioróżnorodności. W świetle obowiązujących przepisów prawnych w Polsce obszary parków krajobrazowych i chronionego krajobrazu są najbardziej predysponowane do wprowadzania idei zrównoważonego rozwoju. Ma to szczególne znaczenie, gdyż obszary chronione spełniając różne zadania, w szczególności są rezerwuarem terenów o naturalnych wartościach przyrodniczych [Popławski 2009].

Celem pracy było przedstawienie cech i postaw społecznych mieszkańców obszarów chronionych województwa świętokrzyskiego.

Material i metodyka badań

Badania mające na celu określenie podstaw dla kierunków rozwoju obszarów chronionych w województwie świętokrzyskim są prowadzone przez autora od 1998 r. do chwili obecnej. Zbadano 90% gmin, które mają ponad 50% w swojej powierzchni obszarów chronionych w tym województwie, respondentów było 5160, w tym 2858 kobiet. Obejmują one m.in. rozpoznanie czynników wpływających na wielofunkcyjny ekorozwój obszarów chronionych. W tym celu przeprowadzono badania w 44 gminach o przewadze obszarów chronionych i w gminie Iwaniska (48% powierzchni jednostki) m.in. na temat wsparcia rozwoju lokalnego. Dane statystyczne oraz

¹ Praca finansowana ze środków DS. 3121/ZEiPG.

inne materiały uzyskane z gmin stanowiły element uzupełniający szersze badania. Uwzględnione jednostki stanowiły 61% gmin wiejskich w województwie świętokrzyskim i 90% jednostek wiejskich o przewadze w ich powierzchni obszarów chronionych.

Kwestionariusze ankietowe wypełnili wszyscy zainteresowani tym problemem oraz osoby mające znaczący autorytet i wpływ na podejmowane decyzje, tj.: wójt, radni, sołtysi, lokalni liderzy, pracodawcy, przedsiębiorcy, zainteresowani przyszłością gminy mieszkańcy, rolnicy, liderki organizacji kobiecych, liderzy organizacji społecznych i politycznych oraz związków zawodowych, księża, aptekarze, lekarze i nauczyciele. Jest to zgodne z poglądem, jaki prezentowali Siekierski [2004], Zawisza i Pilarska [2003], że głównie takie osoby wyznaczają kierunki działań rozwojowych w danej społeczności wiejskiej. Dobór próby był więc celowy. Rolnicy stanowili 30-40% wszystkich ankietowanych. Liczba ankiet skierowanych bezpośrednio do mieszkańców w każdej z gmin wynosiła średnio 250, z czego co najmniej po 100 zostało wypełnionych i podanych analizie. W grupie ankietowanych osób liczba kobiet i mężczyzn była porównywalna.

Ankietowani oceniali w skali od 1 do 9 przyczyny, które utrudniają rozwój lub stwarzają szanse rozwoju dla danego kierunku (9 – maksymalne natężenie zjawiska). W celu usystematyzowania wyników odpowiedzi podzielono na 3 grupy punktowe, tj.: 1-3 pkt – przyczyny najmniej utrudniające lub stwarzające najmniejsze szanse rozwoju (lub niekorzystny wpływ), 4-6 pkt – obojętne dla szans i barier (lub obojętny wpływ), natomiast 7-9 – najbardziej utrudniające lub stwarzające największe szanse (lub korzystny wpływ). Pełny opis metodyczny omawianych badań ankietowych zaprezentowano w pracy Popławskiego [2009].

Cechy i postawy społeczne często są rozpatrywane w kontekście kapitału ludzkiego i społecznego, natomiast problemu tego nie porusza się odnośnie tego kapitału na obszarach chronionych (pod prawną ochroną wynikająca z ochrony przyrody). Rola cech i postaw społecznych w zarządzaniu rozwojem lokalnym i regionalnym jest niewątpliwa, a w przypadku gmin wiejskich ma szczególne znaczenie dla zachowania środowiska przyrodniczego i wymaga w tym kontekście zwiększenia świadomości ekologicznej i ciągłych badań ze względu na niski poziom kapitału społecznego w Polsce. Należy nadmienić, że badania w tym względzie są powszechnie znane i prezentowane w pracach polskich autorów, m.in.: Gołębiowskiej [2010], Gołębiowskiego [2007], Gorlach i Seręgi [2003], Hałamskiej [2001], Kampki [2009], Klepackiego [2009], Kolarskiej-Bobińskiej i współautorów [2001], Knapik [2008, 2011, 2013], a także zagranicznych badaczy, tj.: Bisin i Verdier [2001], Coleman [1988], Huckfeldt i in. [1995], Francois i Zabochnik [2005], Visser i Mirabile [2004].

Wyniki badań

W 45 gminach ankietowani oceniali cechy i postawy społeczne spośród poniżej wymienionych:

- patologie społeczne,
- stosunek do przedsiębiorczości,
- stosunek do inicjatyw władz,
- zintegrowanie społeczności lokalnych,
- identyfikacja z regionem,
- dbałość o estetykę otoczenia,
- umiejętności organizacyjne,
- pracowitość, wytrwałość,
- uczciwość, praworządność.

Rozpatrując kwestie postaw i cech społecznych należy zwrócić uwagę, że spośród ww. wiele z nich można rozpatrywać w różnych aspektach. Występujące patologie społeczne głównie dotycząca problemu alkoholizmu. Zjawisko to tłumaczone jest przez socjologów wsi podobnie jak inne uwarunkowane perspektywą historyczno-kulturową (np. zapłata rolnikom wódką podczas okupacji niemieckiej w czasie II wojny światowej).

Ponadto, należy stwierdzić, że tak jak w rozwoju regionalnym, tak też kwestie historyczno-kulturowe często warunkują pozostałe cechy i postawy społeczne. Stosunek do przedsiębiorczości lub inicjatyw władz wynika ze wcześniejszych doświadczeń, w których był on negatywny z punktu

Tabela 1. Cechy i postawy społeczne mieszkańców gmin
 Table 1. The features and social attitudes of inhabitants communes

Gmina/Commune	Patologie społeczne/Social pathologies [%]		Stosunek do przedsiębiorczości/ Attitude to entrepreneurship [%]		Stosunek do inicjatyw władz/ Ratio of government initiatives [%]	
	NK	K	NK	K	NK	K
Baćkowice	31,01	16,28	22,14	29,01	15,91	40,91
Bałtów	48,35	16,49	22,77	31,69	17,82	35,65
Blizyn	52,52	11,12	18,63	19,61	19,61	25,49
Bodzechów	38,14	18,64	20,33	28,45	17,65	37,81
Bogoria	27,69	10,77	26,72	16,03	18,46	17,69
Brody	48,12	12,03	8,95	38,07	13,97	36,77
Daleszyce	32,38	17,15	16,51	26,61	16,98	17,93
Gnojno	46,15	12,59	29,25	10,89	25,50	16,11
Górno	20,20	21,22	7,77	39,80	3,92	33,34
Imielno	44,44	13,14	24,76	21,91	30,10	22,33
Iwaniska	36,63	12,88	21,15	31,74	20,00	24,76
Kije	18,69	33,65	7,41	41,67	12,04	48,15
Kluczewsko	43,02	17,45	29,54	11,37	25,00	19,57
Krasocin	45,63	3,89	55,45	18,19	42,20	10,09
Łagów	45,74	18,09	9,90	36,64	16,00	28,00
Łopuszno	38,38	16,16	6,80	51,46	11,76	20,59
Masłów	36,61	14,28	9,24	26,05	13,44	30,26
Michałów	32,07	21,71	24,77	17,43	20,56	25,24
Mirzec	42,59	4,63	18,01	26,13	29,73	15,32
Mniów	33,98	19,42	15,31	28,83	19,09	22,73
Nowy Korczyn	21,90	5,72	12,26	11,33	18,45	16,51
Oksa	38,71	12,10	27,94	17,65	15,11	32,37
Opatowiec	32,04	5,82	16,67	17,59	20,37	26,85
Pacanów	46,74	6,52	22,00	21,00	29,00	16,00
Pawłów	44,44	5,56	7,96	35,40	11,50	40,71
Piekoszów	11,00	18,00	10,48	7,62	15,38	14,43
Pierzchnica	58,51	12,77	15,15	23,24	20,00	23,00
Radoszyce	32,98	23,40	10,89	35,64	18,81	21,78
Raków	44,00	19,00	25,74	21,79	22,33	28,16
Ruda Maleniecka	46,74	18,48	24,51	14,71	26,53	16,33
Sitkówka Nowiny	36,36	7,28	17,27	27,28	14,02	24,30
Skarżysko Kościelne	43,43	14,15	11,65	39,81	11,76	49,03
Słupia Jędrzejowska	33,03	4,59	20,17	14,92	23,21	10,72
Słupia Konecka	31,86	7,08	21,37	14,53	9,40	19,66
Smyków	36,36	14,15	27,52	25,69	25,00	25,93
Sobków	35,71	8,17	18,23	18,04	17,82	29,71
Solec Zdrój	44,54	7,56	15,87	25,40	12,50	42,97
Stopnica	32,69	14,43	14,28	37,51	11,61	36,61
Strawczyn	46,39	9,28	11,65	37,87	10,78	35,30
Szydłów	39,44	15,61	17,70	41,59	26,79	25,89
Tuczępy	37,76	6,12	16,83	18,81	11,11	29,29
Wiślica	42,22	20,00	13,00	30,00	14,29	40,00
Wodzisław	46,67	6,66	29,36	14,68	27,52	14,68
Zagnańsk	35,51	12,15	11,11	34,26	24,07	29,63
Złota	13,76	63,31	4,50	58,56	3,57	74,11

NK – niekorzystny, nie/unfavorable, no, K – korzystny, tak/favorable, yes

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

Tabela 1. C.d.
Table 1. Cont.

Gmina/Commune	Zintegrowanie społeczności lokalnych/Integrate community local [%]		Identyfikacja z regionem/Identification of the region [%]		Dbałość o estetykę otoczenia/Attention to aesthetics [%]	
	NK	K	NK	K	NK	K
Bačkowice	23,31	20,30	12,70	29,36	10,77	40,00
Baltów	24,00	32,00	15,00	45,00	15,00	48,00
Blizyn	26,21	22,33	13,86	28,71	24,27	26,22
Bodzechów	23,53	26,89	11,86	39,83	22,95	45,90
Bogoria	18,60	13,18	8,53	17,05	13,18	31,01v
Brody	20,44	26,28	9,56	44,12	12,50	61,03
Daleszyce	20,37	17,60	17,14	27,63	17,59	24,08
Gnojno	37,41	10,89	26,53	18,37	33,33	13,89
Górno	18,45	21,36	6,86	40,20	5,82	30,10
Imielno	34,91	18,86	21,90	26,67	25,00	30,77
Iwaniska	26,21	24,28	11,65	40,78	18,27	32,69
Kije	10,28	40,19	5,55	52,78	5,61	57,94
Kluczewsko	39,17	10,32	26,14	30,68	21,74	23,91
Krasocin	33,33	12,50	23,71	18,56	31,48	25,93
Łagów	23,23	32,33	10,20	38,78	19,00	29,00
Łopuszno	21,11	13,33	14,00	27,00	17,00	58,00
Maslów	14,53	26,50	10,92	45,39	15,51	36,22
Michałów	22,43	28,04	9,61	34,62	22,22	28,71
Mirzec	29,24	8,50	22,72	20,92	21,10	32,11
Mniów	23,81	26,67	14,02	37,38	20,19	42,31
Nowy Korczyn	18,27	5,77	12,38	20,95	18,87	23,58
Oksa	20,31	20,32	19,08	40,47	21,37	35,12
Opatowiec	33,96	14,15	15,38	21,16	19,61	31,37
Pacanów	36,08	10,31	17,02	34,04	26,26	23,24
Pawłów	20,00	26,36	12,39	39,82	16,07	55,36
Piekoszów	14,42	13,47	12,62	17,48	15,24	21,90
Pierzchnica	30,00	17,00	25,25	30,31	25,00	43,00
Radoszyce	25,74	32,67	13,13	41,41	22,55	36,27
Raków	27,45	22,55	17,82	32,68	30,39	23,53
Ruda Maleniecka	25,24	18,45	21,43	22,45	19,80	24,76
Sitkówka Nowiny	24,77	23,85	13,89	23,15	13,76	29,36
Skarżysko Kościelne	10,00	59,00	9,80	50,99	9,09	67,68
Słupia Jędrzejowska	18,18	17,28	18,02	18,02	25,45	19,10
Słupia Konecka	16,52	12,18	11,30	20,00	16,38	23,28
Smyków	32,73	19,09	19,09	37,27	20,90	37,28
Sobków	24,51	16,67	11,76	37,26	7,84	32,36
Solec Zdrój	26,77	22,05	9,92	46,28	13,38	44,89
Stopnica	19,82	32,43	5,36	45,53	11,71	45,05
Strawczyn	35,42	23,96	8,00	49,00	8,82	55,89
Szydłów	29,73	32,43	15,79	40,35	20,00	38,26
Tuczępy	26,26	19,20	15,31	24,49	18,00	33,00
Wiślica	27,27	24,24	14,14	34,34	20,00	45,00
Wodzisław	26,85	15,74	21,30	20,37	22,02	22,93
Zagnańsk	28,70	25,93	11,43	49,52	15,24	50,47
Złota	4,50	72,98	4,50	81,09	4,50	77,48

NK – niekorzystny, nie/unfavorable, no, K – korzystny, tak/favorable, yes

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

Tabela 1. C.d.

Table 1. Cont.

Gmina/Commune	Umiejętności organizacyjne/ Organizational skills [%]		Pracowitość, wytrwałość/ Industriousness perseverance [%]		Uczciwość, praworzadność Honesty/The rule of law [%]	
	NK	K	NK	K	NK	K
Baćkowice	21,26	33,07	9,30	48,07	13,64	37,88
Bałtów	16,00	47,00	13,26	55,11	22,68	40,21
Bliżyn	16,67	23,53	17,82	55,74	28,71	27,73
Bodzechów	16,81	39,49	12,82	45,30	26,78	33,94
Bogoria	13,95	25,59	9,30	27,91	19,68	22,84
Brody	19,85	33,83	17,91	47,02	28,89	29,63
Daleszyce	14,42	25,01	19,41	22,34	28,84	20,20
Gnojno	31,97	8,85	24,31	33,33	28,97	21,37
Górno	7,92	29,70	5,00	30,00	11,88	31,68
Imielno	16,35	30,77	13,33	37,15	26,67	35,23
Iwaniska	14,42	34,62	16,67	43,13	28,71	30,70
Kije	8,33	44,45	7,48	48,60	9,52	46,67
Kluczewsko	21,98	23,08	27,59	27,58	35,11	15,95
Krasocin	29,29	21,22	21,30	27,78	33,02	12,26
Łagów	18,00	23,00	15,00	46,00	24,74	30,93
Łopuszno	13,40	36,08	8,25	49,48	20,62	36,08
Masłów	11,96	35,91	11,11	42,74	16,94	27,97
Michałów	20,56	30,84	13,89	35,19	17,14	28,58
Mirzec	18,18	23,64	9,01	37,84	22,93	17,44
Mniów	16,19	32,38	17,48	43,69	21,00	35,00
Nowy Korczyn	13,20	8,50	10,48	20,95	12,50	19,23
Oksa	13,17	25,59	5,30	54,55	21,26	28,35
Opatowiec	21,70	21,70	10,67	52,44	20,79	24,76
Pacanów	28,86	24,75	15,62	43,76	27,08	26,04
Pawłów	19,82	33,33	14,29	57,14	27,93	36,03
Piekoszów	9,61	19,24	9,52	26,67	13,46	25,96
Pierzchnica	20,20	23,24	23,23	29,30	32,32	16,17
Radoszyce	20,00	37,00	19,80	39,60	34,31	30,39
Raków	16,35	25,96	19,42	33,01	39,60	24,76
Ruda Maleniecka	20,20	22,23	15,96	32,98	29,29	27,28
Sitkówka Nowiny	13,64	27,27	16,04	31,13	20,00	25,46
Skarżysko Kościelne	15,31	55,10	11,22	54,09	29,29	34,35
Słupia Jędrzejowska	20,72	18,02	18,35	24,77	20,91	19,09
Słupia Konecka	9,73	25,67	12,39	28,32	20,91	18,18
Smyków	29,36	27,52	16,19	37,14	25,00	22,22
Sobków	20,79	23,77	16,16	31,32	21,57	19,61
Solec Zdrój	14,17	26,78	9,60	44,80	25,58	31,79
Stopnica	7,27	31,82	9,17	48,63	17,86	34,82
Strawczyn	13,72	33,34	10,78	40,20	28,42	28,42
Szydłów	14,29	32,14	11,01	54,13	24,11	30,35
Tuczępy	18,18	23,23	9,00	46,00	10,31	27,83
Wiślica	12,12	37,37	13,00	54,00	19,19	30,30
Wodzisław	23,58	23,59	14,81	38,89	22,43	22,43
Zagnańsk	17,92	41,51	14,02	39,25	20,59	32,35
Złota	0,89	81,25	2,75	86,24	5,45	75,54

NK – niekorzystny, nie/unfavorable, no, K – korzystny, tak/favorable, yes

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

ideologicznego (np. w warunkach Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej), a także jako przejaw oporu do ówczesnej władzy niektórych środowisk społecznych. Rozpatrując te kwestie, każde zaangażowanie o charakterze pozytywnym jest godne naśladowania, np. powojenna odbudowa Warszawy przez cały kraj. Obszar na którym wykonano badania jest w powszechnej opinii uważany za mało przedsiębiorczy (oprócz 5 gmin, w tym zwłaszcza Górna i Krasocina). W tym względzie należy zwrócić uwagę, że władze lokalne różnie wspierają przedsiębiorczość swoich mieszkańców na swoim terenie (często lepiej traktują obcych przedsiębiorców-inwestorów niż własnych lub są przypadki obaw o inicjatywy oddolne, które zagrażają władzy lokalnej).

Należy się zgodzić z opinią Knapik [2013], że szczególnie troska władz o wiejskie społeczności lokalne jest wynikiem najczęściej zdarzeń katastroficznych. Przykładem takich działań, których skala przerasta możliwości władz są powodzie i gradobicia, gdy władze bardzo mocno się angażują w pomoc (powódź w Kłodzku i we Wrocławiu w 1997 r), i to wtedy występuje zintegrowanie społeczności lokalnych. Mieszkańcy wsi żyjących na terenach zalewowych lub w okresie powodzi, muszą w wyniku występujących katastrof współdziałać i wzajemnie sobie pomagać, ponieważ jest to jedyna szybka pomoc. Z punktu widzenia wyników zaprezentowanych w pracy, zintegrowanie społeczności lokalnych jest według poniższych badań na niskim poziomie (tylko w 3 gminach ich mieszkańcy je deklarowali).

Rozpatrując jeden z najważniejszych elementów marketingu terytorialnego, jakim jest identyfikacja z regionem, należy stwierdzić, że mieszkańcy 1/3 gmin ocenili korzystnie swoich sąsiadów w tym zakresie, co było zaskakującym wynikiem, ponieważ nie były to Ziemie Odzyskane – tylko mieszkańcy tych obszarów byli dłużej związani z tym miejscem zamieszkania, czasem nawet od wielu pokoleń. Dbalność o estetykę otoczenia jest w pewnej mierze uwarunkowana kulturowo, wynika głównie z panujących zwyczajów w danej społeczności (np. w sobotę w godzinach przedpołudniowych sprzątanie swoich posesji przez mieszkańców Wielkopolski). Ankietowani tylko w 5 gminach pozytywnie ocenili swoją identyfikację z regionem, umiejętności organizacyjne i dbalność o estetykę otoczenia. Respondenci w 23 jednostkach gminnych najwyżej ocenili pracowitość i wytrwałość, co stanowiło tylko połowę badanych gmin, przy czym były to cechy najlepiej oceniane ze wszystkich rozpatrywanych cech i postaw społecznych w badaniach. Natomiast najgorzej respondenci ocenili patologie społeczne, które wystąpiły w 19 jednostkach samorządowych, a także bardzo krytycznie swoją uczciwość i praworządność (tylko w 3 jednostkach korzystnie – Złota, Bałtów, Kije). Stosunek do przedsiębiorczości ocenili korzystnie mieszkańcy tylko 4 gmin (Kije, Szydłów, Łopuszno i Złota), a niekorzystnie respondenci z Krasocina (gmina najbardziej uprzemysłowiona i z dużą liczbą podmiotów gospodarczych).

Ponadto, zapytano mieszkańców o stosunek do inicjatyw władz. Korzystnie oceniono tę cechę tylko w 7 gminach, w Krasocinie była to odpowiedź negatywna, w pozostałych jednostkach były to wyniki obojętne. Należy nadmienić, że dla większości cech i postaw społecznych uzyskano wyniki obojętne (tab. 1).

Wnioski

Przedstawione w artykule wyniki w 45 gminach o przewadze obszarów chronionych w województwie świętokrzyskim skłaniają do następujących wniosków:

- większość rozpatrywanych cech i postaw społecznych respondenci ocenili jako obojętne,
- najgorzej zostały ocenione patologie społeczne, które wskazali mieszkańcy w 19 jednostkach samorządowych,
- ankietowani najwyżej ocenili swoją pracowitość i wytrwałość (pozytywnie w 23 gminach na 45 jednostek badanych),
- respondenci krytycznie ocenili swoje podejście do identyfikacji z regionem, umiejętności organizacyjne i dbalność o estetykę otoczenia, bo tylko w 5 gminach ocena była pozytywna,
- ankietowani bardzo krytycznie ocenili swoją uczciwość i praworządność (tylko w 3 jednostkach korzystnie – Złota, Bałtów, Kije),
- mieszkańcy korzystnie ocenili swój stosunek do przedsiębiorczości tylko w 4 gminach (Kije, Szydłów, Łopuszno i Złota) i w 7 gminach pozytywne podejście mieszkańców do inicjatyw władz.

Literatura

- Bisin A., Verdier T. 2001: *The economics of cultural transmission and the evolution of preferences*, Journal of Economic Theory, 97(2), 298-319.
- Coleman J. 1988: *Social Capital in the creation of human capital*, American Journal of Sociology, vol. 94, 95-120.
- Francois P., Zabojník J. 2005: *Trust, social capital and economic development*, Journal of the European Economic Association, 3(1), 51-94.
- Gołębiewska B. 2010: *Organizacyjno-ekonomiczne skutki zróżnicowania powiązań gospodarstw rolniczych z otoczeniem*, Wyd. SGGW, 1/2010 Agriculture, Warszawa.
- Gołębiewski J. 2007: *Rola samorządu w rozwoju przedsiębiorstw sektora rolno-żywnościowego*, [w:] *Rola samorządu w zarządzaniu rozwojem lokalnym i regionalnym*, Wyd. PWSZ w Białej Podlaskiej, Biała Podlaska.
- Gorlach K., Seręga Z. 2003: *Spoleczność lokalna w opiniach młodzieży wiejskiej: kilka uwag o korzeniach kapitału społecznego na wsi*, Wieś i Rolnictwo, suplement do nr 3(120), 72-81.
- Halamska M. 2001: *Obecne i przyszłe zróżnicowanie regionalne wsi*, [w:] L. Kolarskaj-Bobińskaj, A. Rosner, J. Wilkin (red.), *Przeszłość wsi polskiej. Wizje, strategie, koncepcje*, Warszawa, 51-62.
- Huckfeldt R., Beck P.A., Dalton R.J., Levine J. 1995: *Political environments, cohesive social groups, and the communication of public opinion*, American Journal of Political Science, 39, 1025-1054.
- Kampka F. 2009: *Zasady społeczne fundamentem zrównoważonego rozwoju wsi*, *Komunikowanie i doradztwo w rozwoju obszarów wiejskich*, Praca zbiorowa pod red. K. Krzyżanowskiej, Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- Klepacz B. 2009: *Czynnik społeczny w działalności ośrodków doradztwa rolniczego*, *Komunikowanie i doradztwo w rozwoju obszarów wiejskich*, Praca zbiorowa pod red. K. Krzyżanowskiej, Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- Kolarska-Bobińska L., Rosner A., Wilkin J. 2001: *Przeszłość wsi polskiej*, [w:] *Przyszłość wsi polskiej. Wizje, strategie, koncepcje*, Warszawa, 11-32.
- Knapik W. 2013: *Typy więzi społecznych a wzory współdziałania mieszkańców wsi w sytuacji ryzyka, zagrożenia i katastrofy powodzi*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rolniczego, Kraków, 1- 272.
- Knapik W. 2008: *Kobieta w wiejskiej społeczności lokalnej*, Wyd. Marszałek, Toruń.
- Knapik W. 2011: *Spoleczności lokalne wobec zagrożenia powodziowego*, [w:] H. Podedworna, A. Pilichowski (red.), *Obszary wiejskie w Polsce. Różnorodność i procesy różnicowania*, Wydawnictwo IFiS PAN, Polskie Towarzystwo Socjologiczne, Warszawa, 115-130.
- Popławski Ł. 2009: *Uwarunkowania ekorozwoju gmin wiejskich na obszarach chronionych województwa świętokrzyskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 1-378.
- Rocznik statystyczny. Ochrona środowiska 2002. 2003*: GUS, Warszawa.
- Siekierski J. 2004: *Rola liderów wiejskich w absorpcji finansowych środków unijnych dla rozwoju rolnictwa o obszarów wiejskich*, [w:] L. Pałasz (red.), *Wpływ integracji europejskiej na przemiany strukturalne obszarów o wysokim bezrobociu*, Wyd. AR Szczecin, Szczecin.
- Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r.* Dz.U.04.92.880 z 30 kwietnia 2004 r.
- Visser P.S., Mirabile R.R. 2004: *Attitudes in the Social Context: The Impact of Social Network Composition on Individual-Level Attitude Strength*, Journal of Personality and Social Psychology, vol. 87, no. 6, 779-795.
- Zawisza S., Piłarska S. 2003: *Liderzy wiejskich społeczności lokalnych*, Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 1/2(34), Krajowe Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich.

Summary

The area covered by protected areas in Poland amounts to 33.1%. The region with the highest percentage of areas covered by them is in the świętokrzyskie province – 62%. There are 72 municipalities in the świętokrzyskie province among which in 49 protected areas cover more than the half of the Świętokrzyskie area. These areas are usually landscape parks and protected landscape areas. The basic of development of protected areas should be based on the production of high quality food and food processing. This paper presents features and social attitudes of inhabitants of protected areas of Świętokrzyskie province. The work continues to discuss theoretical issues of instruments and institutions with reference to Polish protected areas. Following the topic, the features and social attitudes in protected areas has been analyzed. The last chapter presents the issues features and social attitudes on the local development in opinions of inhabitants of the selected municipality in the Świętokrzyskie province. The work ends with a brief conclusion.

Adres do korespondencji
dr hab. Łukasz Popławski, prof. UR
Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie
Zakład Ekonomii i Polityki Gospodarczej
Al. Mickiewicza 21, 31-120 Kraków
e-mail: rmpoplaw@gmail.com